

variant *bifio* en Carles Ros, *Dicc. Val.-Cast.*, 1764.

No està documentat en fonts antigues, però això es deuria al caràcter popular del mot (notem que en castellà tampoc es documenta abans de Nebrija); altrament és paraula molt viva en la llengua, amb variants diferents i proliferació semàntica. A més de *bifi*, *-a* (documentat a Empordà, Plana de Vic, Sta. Coloma de Queralt, Vendrell), tenim *bif*, *-a* (Mallorca, Menorca i Reus), i *bifio*, *-a* (que és la forma valenciana, i del Maestrat i Tortosa, *AlcM*);¹ i una variant *bifol* (a Me-
norca, amb sentit especialitzat, veg. avall). Al costat del sentit normal, més estès arreu, a Mallorca significa 'que té el llavi superior més sortit que l'inferior'; 'curt d'enteniment' i 'cosa que no té sabor' (Men.), 'que pronuncia les *s* com a interdental, com *z* castellana' (a Tortosa, Benassal, *AlcM*); i a Ciutadella (Menorca) *bifol* es refereix a la 'síndria o meló en què la tija i la flor no són a igual distància una de l'altra' (*AlcM*), i *espiga bifa* es diu d'una espiga plena d'un costat i buida de l'altre per efecte d'una picada d'insectes (*AlcM*).

Com que en llatí *BIFIDUS* s'aplicava a parts del cos (Ovidi als peus, Plini a les ungles, Claudià a les banyes) es comprèn bé que designés així una persona o un animal que té, en certa manera, la cara partida en dos per la caiguda del llavi inferior; notem així mateix que en castellà *befo* significava a més 'zambo' i en portuguès està documentat *inbifia* 'geperuda',² dominant en tots dos casos la noció de partició d'una part del cos.

S'han expressat certs escrúpols fonètics respecte al tractament de la *-f-* en castellà *befo* i en la var. *bèfe* i *bèfou*, i s'ha suposat una base amb *-ff-* en aquests casos.³ En realitat, la conservació de la *-f-* en totes parts es deu a la consciència del compost, i les variants *bèfe* i *bèfou* són evidentment estrangerismes. El castellà i portuguès *belfo* s'expliquen per una metàtesi **bidifus*, d'on **bedfo* canviat després en *befo* o *belfo* (DCEC I, 439). En català i occità tenim un desenvolupament paral·lel a *TEPIDUS*, *-DA*, *tebi*, *tèbia*, a través d'una etapa **bifeu*, **bifea*.⁴ J. G.

¹ Una variant *embifio* devia existir en valencià al costat de *bifio*, puix que Carles Ros en el seu citat *Dicc.* la registra remetent a *bifio*, potser per considerar-la antiquada.—² En el *Canc.* de Stúñiga (S. xv), segons el glossari de l'ed. Fuensanta del Valle.—³ Així Wartburg, *FEW* I, 313b, i va preferir l'origen onomatopèic *BEFF*, relacionant així el nostre mot amb la família *befa*, *besar* 'burlar', etimologia que fou acceptada per Meyer-Lübke en la tercera ed. de *REW*, 1017 en lloc de **bifidus* de les edicions anteriors. Derivar *bifi* amb els seus sentits semàntics de l'esmentada família presenta problemes insolubles.—⁴ És veritat que hi la qüestió del tractament de la *è* oberta en occità però hem de pensar si hi hauria operat la consciència de l'element *bi-* com a cultisme. En tot cas, *bifidus* ens ofereix una etimologia satisfactòria en molts sentits, i no n'hi ha cap altra a la vista.

BIGA, 'fusta escairada, llarga i gruixuda, usada per construir sostres', mot comú al català i la llengua d'Oc, i en port. i cast. *viga*, d'origen incert; potser del ll. *bĭga* 'tronc de dues bèsties que tiren un carruatge', 'carruatge tirat per aqueix tronc', suposant que vagi pendre més tard el sentit de 'timó de carreta'; l'alban. *vik*, *vigu*, que sembla tenir el mateix origen, significa, en efecte, 'timó de l'arada', i en occità medieval sembla que s'usa *biga* amb el sentit de 'jou'.
□ 1.ª doc.: *biges* pl. català en docs. de 1039, 1174 (en context llatí), Bast.-Bass., 326 (s. v. *cabiró*); document de 1147 (Cartulari de Poblet, 173).

Un altre exemple del S. XIII llegim en el virulent pamflet (la «Cançoneta») en vers que Guillem de Berguedà dedicà a N'Hug de Mataplana, on *cabrella* apareix amb el sentit de 'cabiró' (oc. ant. *cabrela*): «del bratz no us pretz una figa, / que cabrella pàr de *biga* / e portatz-lo mal estès: / obs i aur<i>etz ortiga / que l'nervi vos estendés» (Milà i F., *Ob. Co.* vi, 183). També figura en les *Vides Ross.* («dix que sabia *biges e taules pintar*», 68r2) (trad. «ligna») i en un document rossellonès de 1283 es parla de «serrare dic-tam *bigam*» en baix llatí (Alart, *InoLC.*, s. v. *serra*); «primerament deu hom gitar la *viga* que hom porta en lo propri hull, que no la palleta que té lo prohibisme», Andreu el Capellà (*De Amore*, p. lxxviii). Un altre exemple d'aquesta època, en un doc. publicat per Ed. de Hinojosa, *Reg. Señ. Cat.*, p. 96, vegeu aquí la cita s. v. *tàvega*; «En hun torrent, per passera, estava aquella *bigua*, e la reyna volch passar per aquella palancha», St. Vicent Ferrer (*Quar.*, 74.37). Més documentació del S. XIII en els *Costums de Tortosa* i en un doc. del Cartulari de St. Cugat, de 1226: «16 solidos... quos mihi debet pro *bigis* quas ei vendidi, et ipsas *bigas* --», III, 415.

Avui és un mot general en tot el domini lingüístic. En les bosquíes pirinenques donen aquest nom aplicat als troncs tallats d'arbres, no escairats encara però susceptibles de ser convertits en bigues de sostre: *Les Bigues d'En Ferran* són a Montesquiú d'Albera a la ratlla de Vilallonga; un altre *Les Bigues* paratge de Catllà cap a St. Jaume, on duïen els troncs tallats en el bosc de Boixavila per *negar*-los a la Tet; i a Fillols és una cosa anàloga a una *fila*. He sentit el mot en els quatre àmbits del domini en el sentit ordinari del francès *poutre*, angl. *beam*, al. *balken*: des de Cardós i Vall Ferrera fins a aqueixos pobles canigonencs o vallespirencs, i fins al País Valencià; des de la Vall d'Àger (Porcioles, p. 39, equivalent de *cairat*) fins a Mallorca (on em parlaren sovint, per ex., a Estellencs, de la *bigues de trull* de la tafona) i l'Alguer (*AORBB* v, 165).¹ En català el mot ha tingut sempre *b-* bilabial, i avui es pronuncia d'aquesta manera, tant a Mallorca i l'Alguer com a València i rodals de la zona taragonina on s'ha mantingut la distinció; hem vist també que és la grafia constant a l'Edat Mitjana.²

No deu ser-ho menys en occità, almenys en els parlars gascons, llenguadocians i provençals (ex. de Roumanille en el *TdF*);³ Rayn. en dóna un ex. en el *Filomena* (Narbona, primera meitat del S. XIII) i Pansier